

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ

2014–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michal Markup

Rozdílná ekonomika v Evropě po 2. světové válce

Praha 2015

Vedoucí bakalářské: PhDr. Aleš Bříza

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2014 - 2015

BACHELOR THESIS

Michal Markup

Different economy in Europe after World War the Second

Prague 2015

The bachelor thesis supervisor : PhDr. Aleš Bříza

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autora

Anotace

Bakalářská práce se zabývá rozdílnou ekonomickou situací v evropských zemích po konci 2. světové války. V úvodu je zaměřena na situaci v zemích členů RVHP, tedy Československu, SSSR a NDR a v další části na země, které přijaly Marshallův plán. Ukazuje rozdíly mezi východním a západním pohledem v budování nově vznikajícího trhu. Na konci je zaměřena smlouvy a dohody mezi jednotlivými státy a v neposlední řadě také na prevenci proti případným válečným konfliktům.

Klíčová slova

Dějiny Evropy, ekonomika, evropská politika, evropské hospodářství, hospodářská politika, rozdělení světa, světová válka, východ a západ.

Annotation

Bachelor thesis deals with the differing economic situation in European countries after the end of World War the Second. The introduction focuses on the situation in the countries members of CMEA like Czechoslovakia, the USSR and the GDR and the other part on the countries which received Marshalls Plan. Shows the differences between the eastern and western view of building an emerging market. At the end is focused contracts and agreements between individual states and ultimately to prevent possible war conflicts.

Key words

Division of the World, East and West, Economic Policy, Economics, European Economy, History of Europe, World War the Second.

Obsah

Úvod	7
1 Hospodářské a sociální následky války	8
1.1 Celkové škody po válce	9
2 Založení RVHP	10
2.1 Společný ekonomický vývoj členů RVHP	11
2.3 Československo	12
2.4 SSSR	15
2.5 Německo (NDR)	17
3 Sociálně ekonomické přeměny v zemích sovětského bloku	19
3.1 Hospodářské vývoj centrálně plánovaných ekonomik	21
4 Ekonomická situace zemí, které přijaly Marshallův plán	22
4.1 Konference o Marshallově plánu	23
4.2 Německo (SRN)	24
4.3 Velká Británie	27
4.4 Francie	30
5 Úspěch Marshallova plánu	32
5.1 Marshallův plán ve srovnání s RVHP	34
6 Obnova hospodářství ve světě	36
6.1 Jak USA vydělaly na světové válce	39
6.2 Evropská integrace	40
Závěr	41
Seznam použitých zdrojů	42

Úvod

Ve zvoleném tématu bych rád porovnal rozdíly v evropských zemích v období po druhé světové válce. Západ tedy v zastoupení Velké Británie, Francie a SRN a východní blok především v zastoupení Československa, SSSR a NDR.

Téma jsem si ale především vybral proto, že jsem chtěl získané informace využít pro studium oboru, který právě studuji. Myslím, že současná a budoucí ekonomická situace, byla a bude nadále ovlivněna právě historií, která se nejen v tomto oboru, neustále opakuje.

Informace jsem získal z volně dostupných publikací, které jsem vyhledával díky veřejným zdrojům, jako jsou pobočky městské knihovny či její samotné ústředí, dále pak na internetu ale inspirací mi byly například i audiovizuální dokumenty z veřejnoprávní televize, které však pochopitelně neuvádím jako relevantní zdroj ale pouze jako inspiraci pro konečné pochopení celé problematiky.

Vlastní přínos jsem již okrajově zmínil výše, nicméně hlavním přínosem rozhodně bylo uvědomění si souvislostí mezi politikou všech mocností v závislosti na dohodách a smlouvách mezi jednotlivými státy.

Moji snahou také bylo ukázat paralelní vývoj evropské ekonomiky v kontextu Západu a Východu a jeho vzájemném srovnání.

1 Hospodářské a sociální následky války

Druhá světová válka ovlivnila svými důsledky nejen politickou mapu světa a Evropy, ale především také hospodářský a sociální život mnoha zemí.

Státy protifašistické koalice si toho byly vlastně vědomy již od počátku válečných tažení a – jak uvidíte v další části – začaly se na poválečnou pomoc a obnovu připravovat.

Britský historik R. G. Hartwey konstatuje, že „hospodářská vyčerpanost Evropy byla mnohem hlubší, než vůbec kdo kdy očekával“. Příčiny byly různé – od následků obsazení země cizími mocnostmi, po zařazení zemí do různých vojenských aliancí a tím vzniklou izolací, spojenou se postupným narušením mírových hospodářských vztahů mezi státy i regiony, okupace území nepřátelskými silami přes vojenské operace na území těchto států až po přímé následky bojů či leteckého bombardování.

Důsledky války na ekonomiku i sociální podmínky společnosti obecně ve válčících státech, a v evropských státech zvláště, se projevíly pochopitelně nejen v makroekonomické oblasti, ale též v mikroekonomické sféře. Bezprostředně tak byl podstatně ovlivněn život milionů rodin a několika set milionů jednotlivců. Mnoho evropských zemí bylo vystaveno těmto nepřírozeným podmínkám od jara 1939 až do jara 1945, i když válečné operace byly zahájeny teprve 1. září 1939, což vše přispělo k značné vyčerpanosti Evropy po jejich skončení.¹

¹ KRÁTKÝ, K., 2010. Marshallův plán. Příspěvek ke vzniku studené války. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. s. 60. ISBN 978-80-7380-185-4.

1.1 Celkové škody po válce

Odhady celkové výše vojenských nákladů a škod se pohybují mezi 3000 až 5000 miliardami předválečných US dolarů. Násilnou smrtí zemřelo – bez Číny, jejíž ztráty nebyly přesněji vyčísleny – 50 až 55 miliónů lidí, z toho velká část civilistů. Celé národy trpěly podvýživou a nedostatkem základních průmyslových výrobků. Milióny lidí byly vyhnány ze svých domovů, degradovány na úroveň otroků, musely nadměrně pracovat a zahynuly v koncentračních táborech nebo ztratily zdraví.

Následky války byly v různých částech světa odlišné. Hlavní boje probíhaly v Evropě, kde také bylo válečné pustošení a zabíjení nejintenzivnější. Absolutně největší počet obětí na životech měl Sovětský svaz, který ztratil 27 miliónů obyvatel. V Polsku zahynulo 6 miliónů (22%) obyvatel, v Jugoslávii 1,7 mil. a v Řecku téměř 1 milion obyvatel. Z dalších zemí přišlo o život z obyvatel Francie 650 tisíc osob, Velké Británie 375 tisíc, USA 450 tisíc a ČSR 360 tisíc lidí. Z mocností Osy byl počet mrtvých odhadován v Německu na 6,0 a 9,7 miliónů, v Itálii na 400 tisíc a v Japonsku na 2 milióny.

Také přímé materiální škody byly velmi diferencované. V Sovětském svazu způsobily válečné události, okupace a záměrné ničení devastaci 1710 měst, více než 70 tisíc vesnic nebo osad a 65 tisíc kilometrů železnic. Zcela nebo z části bylo zničeno 32 tisíc průmyslových závodů a 103 tisíc kolchozů, sovchozů a strojně traktorových stanic. Škody zemí antifašistické koalice byly odhadnuty takto (pořadí podle výše škod v miliardách US dolarů předválečné kupní síly) : SSSR 585, Polsko 30,9, Francie 23,5, Jugoslávie 11,6, Velké Británie 7,1, Československo 4,7. Dále následovaly Nizozemsko, Řecko a Belgie. Přímé materiální škody USA dosáhly 0,5 miliardy dolarů. Z mocností Osy bylo nejvíce zničeno území Německa a podstatně menší škody utrpěly Itálie a Japonsko.²

² SIRUČEK, P., 2007. Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. 1. vyd. Praha: Melandrium. s. 89. ISBN 978-80-86175-53-9.

2 Založení RVHP

V lednu 1949 byla z iniciativy SSSR založena Rada vzájemné hospodářské pomoci. Vedle SSSR se staly jejími zakládajícími členy Bulharsko, ČSR, Maďarsko, Polsko a Rumunsko.

V průběhu roku 1949 vstoupila do RVHP též Albánie a v dalším roce NDR. Záměrem nové hospodářské organizace bylo vytvořit pokud možno soběstačné a samostatné regionální uskupení evropských socialistických zemí, podporovat v jeho rámci ekonomickou a vědeckotechnickou spolupráci, čelit společným postupem diskriminačním opatřením Západu, koordinovat hospodářský rozvoj a poskytovat pomoc ekonomicky méně vyspělým členským státům. Jednotlivé země vstupovaly do RVHP s rozdílnými představami. Balkánské státy, Maďarsko a Polsko s vidinou rozsáhlé pomoci od Sovětského svazu a ČSR při industrializaci, s vidinou dalšího rozvoje.

V SSSR bylo založení RVHP motivováno především velmocenskými zájmy. Při jeho silně autarkním (pozn. soběstačným) hospodářstvím byl zahraniční obchod relativně málo významný a navíc byl budován na bilaterálním principu, zejména formou pětiletých obchodních smluv.

Dvoustrannost hospodářských styků dominovala i po vzniku RVHP nejen v případě Sovětského svazu, ale i mezi ostatními členskými státy.³

Rada vzájemné hospodářské pomoci (5. – 8.1. 1949) – „byla ustavena v Moskvě jako ekonomická organizace států sovětského bloku. Založení se účastnily Albánie, Bulharsko, Československo, Maďarsko, Rumunsko a Sovětský svaz. Dalšími členy RVHP se pak staly NDR (1950), Mongolsko (1962), Kuba (1972) a Vietnam (1978). V roce 1961 vystoupila Albánie. Činnost ukončila 28.6. 1991 rozhodnutím 49. Zasedáním RVHP v Budapešti.“⁴

³ SIRUČEK, P., 2007. Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. 1. vyd. Praha: Melandrium. s. 145. ISBN 978-80-86175-53-9.

⁴ VESELÝ, Z., 2002. Smlouvy, pakty, dohody. 1. vyd. Praha: Epoque. s. 108. ISBN 80-86328-05-8.

2.1 Společný ekonomický vývoj členů RVHP

Méně vyspělé státy jako Maďarsko, Polsko, Rumunsko a Bulharsko vstupovaly do RVHP za vidinou značné pomoci od SSSR a ČSR. Československo patřilo v tomto uskupení k průmyslově nejvyspělejším státům a od vstupu do RVHP si slibovalo zlepšení ve výrobní specializaci. U SSSR byly pohnutky hlavně velmocenské.⁵ Většina členů se z agrárních států změnila na země s diverzifikovanou ekonomikou.⁶

Ekonomické vztahy jednotlivých členů nebyly vzájemné (např. ekonomický vztah mezi ČSR a Maďarskem), ale jednalo se pouze o ekonomické vztahy mezi jednotlivými členy RVHP a SSSR. Cílem této spolupráce měla být vzájemná spolupráce ve vědě, výrobě, v investicích a v obchodě.

Ekonomiky zemí, které byly členy RVHP, byly velmi podobné. Zahraniční obchod probíhal hlavně mezi ostatními členy RVHP. Byl kladen velký důraz na těžký průmysl. V zemích, které nebyly průmyslově příliš vyspělé, docházelo k jejich zprůmyslování. V průmyslově vyspělejších zemích docházelo zase k restrukturalizaci stávajícího průmyslu. Upřednostňování těžkého průmyslu a stavebnictví mělo za následek pomalý rozvoj služeb. Výjimku zde tvořilo pouze školství, kultura a věda. Po skončení procesu znárodnění bylo cílem mít pouze jednosektorovou ekonomiku. Aby toho mohlo být dosaženo, proběhla kolektivizace zemědělství a citelně se omezilo živnostenské podnikání. K růstu v zemědělské výrobě docházelo hlavně v agrárních zemích jako Rumunsko a Bulharsko. Růst probíhal také v NDR. Na opačném konci naopak byly ČSR a Polsko.

⁵ SIRŮČEK, P. a kol.: *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie*. Melandrium, Praha 2007. ISBN 978- 80-86175-03-4, s. 145.

⁶ WEGS, J a Robert LADRECH. *Evropa po roce 1945*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-702-1507-0, s. 205.

Obnova národního hospodářství byla u většiny zemí RVHP dokončena koncem 40. let a poté bylo přistoupeno k realizaci prvních střednědobých plánů. Tyto plány byly zaměřeny na průmysl. V důsledku studené války vstoupil do popředí nárůst vojenské síly a také byl kladen velký důraz na hospodářský růst. Aby bylo zabezpečeno tempo růstu a země RVHP byly nezávislé na ostatních kapitalistických zemích, bylo na úkor spotřeby obyvatelstva investováno do výroby. Tato situace vyústila k nepokojům.⁷

2.3 Československo

Po válce na tom ekonomika Československa nebyla příliš dobře. Tato situace byla způsobena převážně vyčerpáním pracovníků, jak fyzickým, tak i psychickým. Ekonomika se skládala ze tří sektorů: veřejný sektor, kapitalistický a malovýrobní sektor. V roce 1946 došlo ke značenému ekonomickému oživení. Průmyslová výroba i zemědělství se začaly přibližovat předválečné produkci. V roce 1947 měla na ekonomickou situaci vliv řada událostí. Mezi ty nejvýznamnější patřilo odmítnutí účasti na Marshallově plánu a také extrémní sucha a neúroda. Zemědělství v tomto období na tom nebylo úplně nejlépe, ale průmysl se již přiblížil úrovni, které dosahoval před válkou. V zahraničním obchodě jako obvykle se Československo orientovalo především na západ. V roce 1948 se průmyslová výroba již dostala na vyšší úroveň než v r. 1937.⁸ V ekonomice Československa se začala projevovat hospodářská politika uplatňovaná v SSSR. Hlavním zvratem v roce 1949 bylo především přijetí centrálního plánování a všeobecného znárodnění. Počínaje tímto rokem začalo období tzv. pětiletěk. První pětiletý plán byl stanoven pro období let 1949 – 1953. Cílem tohoto plánu bylo zvýšení produktivity práce a tím zvýšení životní úrovně lidí. Dále také citelné omezení kapitalismu a jeho postupné vymýcení z hospodářství.⁹

⁷ SIRŮČEK, P. a kol.: *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie*. Melandrium, Praha 2007. ISBN 978- 80-86175-03-4, s. 146- 147.

⁸ PŮLPÁN, Karel. *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990*. Praha, 1992, s. 103 – 104.

⁹ Národní shromáždění republiky Československé 1948, 106. Vládní návrh, Zákon o prvním pětiletém plánu hospodářského rozvoje Československé republiky (zákon o pětiletém plánu), I. zasedání, I. volební období, in: NA, f.KSČ-ÚV-02/1, zápis č. P44/32, str. 1.

Cílem těchto plánů byl splnit stanovený plán v naturálních jednotkách a to v podstatě za jakoukoliv cenu. První pětiletka byla ve znamení velkých plánů. Výroba v těžkém průmyslu se měla podle původního plánu zvýšit o 70 %, stavebnictví dokonce o 130 %. Tento plán byl ale dle SSSR nedostatečný a byl upraven následovně: těžký průmysl nárůst o 133 % a stavebnictví o 200 %.¹⁰

Rok 1949 byl kromě zavedení první pětiletky také významným s ohledem na postupné rušení soukromých živností. Likvidace soukromého sektoru nejrazantněji probíhala v letech 1950 – 1952. Tímto krokem došlo ke zrušení vícesektorové ekonomiky a vytvořila se v podstatě pouze jednosektorová ekonomika.¹¹

Další významné změny probíhaly v zemědělství. KSČ se snažilo zrušit soukromé vlastnictví i na vesnici. Zemědělci v rámci tzv. kolektivizace byli donuceni stát se členy zemědělských družstev. Kolektivizace proběhla v letech 1949 – 1953.¹²

V průmyslové výrobě byl kladen velký důraz na rozvoj těžkého a zbrojního průmyslu. Těžký a zbrojní průmysl byl rozvíjen na úkor lehkého a spotřebního průmyslu. Důležité změny proběhly i zahraničním obchodě. Zahraniční obchod se přeorientoval z vyspělých ekonomik na země, které byly také členy RVHP. O jak rapidní změnu se jednalo, uvádí následující tabulka:

Státy	1948	1953
Socialistické země a z toho:	39,7	78,4
SSSR	16,2	35,5
ostatní země RVHP	16,3	36,5
ostatní socialistické státy	7,2	6,4
Nesocialistické státy a z toho:	60,3	21,6
vyspělé kapitalistické státy	45,5	14,8
rozvojové země	14,8	6,8

Tabulka 1 Geografická orientace zahraničního obchodu 1948 a 1953 (údaje jsou v %)¹³

¹⁰ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 237.

¹¹ PŮLPÁN, Karel. *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990*. Praha, 1992, s.110.

¹² VYKOUKAL, Jiří P, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku, 1944-1989*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-859-8382-6, s. 262 – 263.

Další významná změna proběhla v oblasti bankovníctví. V roce 1950 byly komerční banky zařazeny do Státní banky československé, která nahradila Národní banku československou. Dvojstupňový bankovní sektor se tak změnil na jedноступňový. Centrální banka již neprováděla měnovou ani emisní politiku. Tyto záležitosti byly rovněž stanoveny centrálním plánem. Ceny byly stanoveny fixně a jejich výše nezávisela na nákladech. Případná změna cen probíhala skokově. Hospodářské výsledky byly poměrně úspěšné. V následující tabulce je uveden růst ekonomiky v 50. letech:

Položka	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
a												
Národní důchod	110	110,2	109,5	110,7	106,4	103,5	110,3	105,3	107,3	108,2	106,3	108,1
Osobní důchod	103,1	116,3	101	102,3	96,3	113,9	107,9	108,2	108,4	101,1	105,1	109,3

Tabulka 2 Index meziročního tempa růstu národní a osobního důchodu v letech 1949 – 1960¹⁴

¹³ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 240.

¹⁴ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 241.

2.4 SSSR

Ekonomická situace SSSR po válce bylo stejně jako u většiny zemí ve špatném stavu. Země byla silně poškozena válkou a lidé byli fyzicky i psychicky velmi vyčerpaní. Velkým problémem byl nedostatek lidí ve vesnicích, protože většina rolníků po válce začala pracovat v průmyslu.¹⁵

Po 2. světové válce došlo v průmyslu k poklesu výroby zhruba na polovinu a to v důsledku chybějících dělníků, surovin i škod, které na budovách a strojích vznikly. SSSR chtěl svou ekonomickou situaci zlepšit za pomoci USA, skrze průmyslové vybavení a suroviny z Německa a ze zemí střední a východní Evropy. Tuto myšlenku ale USA nepodporovalo, což bylo jedním z důvodů studené války mezi Východem a Západem.¹⁶

USA bylo velmi znepokojeno nastalou situací v Evropě a chtělo ji řešit. Řešením měl být Evropský program obnovy neboli Marshallův plán. Původně bylo počítáno s pomocí i Sovětskému svazu jeho satelitům ve střední a východní Evropě. Nicméně Stalin tento program odmítl, protože ho považoval za prostředek k posílení vlivu USA na střední a východní Evropu. Marshallův plán tedy nepřijal Sovětský svaz ani jeho satelity.¹⁷

Bezprostřední úkoly po válce byly zcela jasné, začít rozsáhlou rekonstrukcí. Většina financí byla použita na obnovu a rozvoj těžkého průmyslu a železniční dopravy. Jednalo se téměř o 88 % průmyslových investic. Zbylá část byla pro obnovu lehkého a potravinářského průmyslu.¹⁸

¹⁵ NOVE, Alec. *An economic history of the USSR, 1917-1991*. 3rd ed. New York, N.Y., USA: Penguin Books, 1992. ISBN 01-401-5774-3, s. 295.

¹⁶ WEGS, J a Robert LADRECH. *Evropa po roce 1945*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-702-1507-0, s. 18.

¹⁷ Tamtéž, s. 28 - 29

¹⁸ NOVE, Alec. *An economic history of the USSR, 1917-1991*. 3rd ed. New York, N.Y., USA: Penguin Books, 1992. ISBN 01-401-5774-3, s. 297.

Z ekonomického hlediska byla střední a východní Evropa významným územím pro rozvoj sovětského hospodářství. SSSR byly výrobky prodávány za nižší ceny a SSSR tak mohl vykazovat vysoké výnosy při výrobě s nízkými náklady.¹⁹

V r. 1948 byla téměř ve všech odvětvích dokončena obnova hospodářství. V následujících letech nastal velmi znatelný růst průmyslové výroby a to převážně díky těžkému průmyslu. Výroba byla zaměřena především na modernizaci zbrojní výroby a také na výzkum, atomový a raketový. Tohle všechno bylo v důsledku čím dál zřetelnější studené války.²⁰

V roce 1953 byla v těžkém průmyslu překročena výroba před válkou. Příkladem tohoto růstu je např. i výroba oceli, kdy se její výroba zvýšila z 18,3 milionů tun v r. 1940 na 38 milionů tun. Sovětský svaz v oblasti těžby surovin (díky dosud nedotčeným územím za Uralem) a ve vojenství konkuroval USA. V jiných odvětvích ale výrazně zaostával. Velká orientace právě na těžký průmysl měla za následek rostoucí hospodářské problémy, které měly vliv na další ekonomický vývoj. Ekonomický vývoj na konci 70. let působil negativně nejen na hospodářský růst, ale také na vedoucí pozici Sovětského svazu.²¹

Jestliže předností Sovětského svazu byl těžký průmysl, na opačném konci bylo zemědělství. Následující tabulka uvádí, jaké byly výnosy v letech 1947 – 1952 ve srovnání s rokem 1940:

	1940	1947	1948	1949	1950	1951	1952
údajná sklizeň obilí	119	-	115	124	124	121	130
skutečná sklizeň obilí	95,6	65,9	67,2	70,2	81,2	78,7	92,2
brambory	76,1	74,5	95,0	89,6	88,6	58,7	69,2
bavlna	2,2	1,7	2,2	2,5	3,5	3,7	3,8
dobytek	28,0	23,0	23,8	24,2	24,6	24,3	24,9

Tabulka 3 Výnosy v zemědělství. Potravin y jsou uvedeny v milionech tun a dobytek v milionech kusů.²²

¹⁹ WEGS, J a Robert LADRECH. *Evropa po roce 1945*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-702-1507-0, s. 39.

²⁰ SIRŮČEK, P. a kol.: *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie*. Melandrium, Praha 2007. ISBN 978-80-86175-03-4, str. 145.

²¹ WEGS, J a Robert LADRECH. *Evropa po roce 1945*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-702-1507-0, s. 202.

²² NOVE, Alec. *An economic history of the USSR, 1917-1991*. 3rd ed. New York, N.Y., USA: Penguin Books, 1992. ISBN 01-401-5774-3, s. 310 – 311.

2.5 Německo (NDR)

Německo bylo důsledky války zasaženo nejvíce ze všech zemí. Byla zničena silniční i železniční síť a mnoho úřadů přestalo naprosto fungovat. V literatuře bývá uváděno, že HDP v té době bylo zhruba na úrovni roku 1908. Obnovení hospodářství ale nebylo zcela beznadějně. Např. v průmyslu byly sice poškozeny budovy, ale zařízení zůstalo nedotčeno. Navíc bylo všude dost zásob pro téměř okamžité zahájení výroby, protože mnoho firem se připravovalo na život po skončení války.²³

Problémem pro obnovení hospodářství byly reparace a názory Sovětského svazu na řešení poválečné situace. Sovětský svaz usiloval o co nejrychlejší a co největší podlomení ekonomického potenciálu Německa a uhrazení reparací. Po skončení války bylo Německo rozděleno do čtyř okupačních zón, ze kterých se zformoval Západní a Východní blok. Západnímu bloku, Spolková republika Německo, byla umožněna účast na Marshallově plánu. Východní blok, Německá demokratická republika, vznikl z okupační zóny spravované Sovětským svazem.²⁴

V poválečném období hospodářský vývoj a rozvoj Německa nebyl příliš oslnivý. Až do roku 1948 stále platil centrálně přidělový mechanismus. Byla kontrolována spotřeba surovin i materiálu, mzdy i ceny byly stále na stejné úrovni. Rovněž dovoz a vývoz byl řízený centrálně. Důsledky toho systému byly takové, že obyvatelstvo mělo dostatek (dalo by se říct, že i nadbytek) peněz, ale neměli je za co utratit, protože zboží se nabízelo jen v omezené míře. Reakcí na tuto situace byl rozmach černého trhu.²⁵

Úroveň hospodářství v rozděleném Německu byla velmi rozdílná. Na hospodářství měly na jedné straně vliv západní mocnosti a na druhé straně SSSR. V SRN se ekonomická situace rychle zlepšovala, v NDR tomu tak nebylo. V NDR byla ekonomika řízená státem a její vývoj byl velmi pozvolný. I přesto byla mezi socialistickými státy brzy na prvním místě. Roku 1951 byl vytvořen první pěti letý plán. Jeho hlavním cílem bylo splatit reparace Sovětskému svazu. Stejně jako v jiných zemích RVHP se i zde rozvíjel

²³ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv, s. 115 - 116. ISBN 978-80-7400-002-7

²⁴ JÁGEROVÁ ONDRÁČKOVÁ. *Středoevropské politické studie* [online]. 2009 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=359>

²⁵ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv, s. 112. ISBN 978-80-7400-002-7

hlavně těžký průmysl. Rovněž došlo k procesu znárodnování a kolektivizace zemědělství.²⁶

Rozdělení Německa na dvě části nebylo pro NDR příliš úspěšné. Většina nerostného bohatství byla právě v části SRN, takže jakýkoliv rozvoj těžkého průmyslu v NDR znamenal značné výdaje. Roku 1950 vstoupila NDR do RVHP. Členství v RVHP pro ni znamenalo přechod k těžkému průmyslu. Přechod na těžký průmysl omezoval produkci v jiných odvětvích. Surovin, kterých byl nedostatek, získávala od SSSR.²⁷

Stejně jako v jiných zemích, které se staly členy RVHP, i zde se stanovovaly pětileté plány. První pětiletý plán zaměřen především na zvýšení průmyslové výroby. Soukromý sektor se měl stát součástí plánované hospodářské přestavby a zároveň měl být omezen jeho růst a upřednostňován rozvoj znárodněných podniků.

Realizace pětiletého plánu potřebovala finanční podporu, která byla čerpána ze zisků znárodněných podniků. Zaměření na těžký průmysl byl pro NDR velmi zatěžující. Bylo nutné vyrábět surové železo, aby vůbec mohly být vybudovány závody těžkého strojírenství. Docházelo k přetěžování energetické sítě a k častým výpadkům. Také byl nedostatek kvalifikovaných pracovníků, kteří raději uprchli do SRN.²⁸

²⁶ The Economy. [online] Dostupné na <http://countrystudies.us/germany/134.htm>.

²⁷ HEITZER, Heinz, et al. DDR, Werden und Wachsen. 2. vyd. Berlin : Dietz, 1977. 576 s. ISBN: 9783880123403

²⁸ Tamtéž.

3 Sociálně ekonomické přeměny v zemích formujícího se sovětského bloku

Společensko-ekonomické přeměny, které se uskutečnily v zemích střední a jihovýchodní Evropy a ve východní Asii bezprostředně po druhé světové válce, byly dobové historické a ekonomické literatuře označovány jako „lidově demokratické revoluce“. V marxistické teorii a strategii byly tyto přeměny chápány jako počáteční, zatím ještě nesocialistická etapa revolučního procesu, v níž se v politické, ekonomické a sociální sféře vytvářely podmínky pro přerůstání revoluce do její vyšší socialistické etapy, charakterizované nastolením diktatury proletariátu (režimu vedeného stranou komunistického typu).

V evropských zemích (s výjimkou teritoria pozdější NDR) začaly tzv. lidově demokratické přeměny v letech 1944-1945, v Číně, Koreji a Vietnamu o několik let později.

V některých zemích byly tyto přeměny ovlivněny i přítomností sovětské armády. Dnes je zpravidla období radikálních sociálně ekonomických opatření předznamenávajících instalaci komunistických režimů napojených na stalinský Sovětský svaz nazýváno přechodným obdobím s limitovanou pluralitní demokracií, rostoucím vlivem komunistů a s nimi spolupracujících uskupení a se sílící diskriminací majetných vrstev obyvatelstva.

Evropské země, které nastoupily cestu radikálních přeměn, se navzájem lišily celkovou úrovní a strukturou hospodářství, sociálním složením, vzdělaností, stupněm religiozity, životním standardem, politickým systémem a politickou orientací obyvatelstva (zejména poměrem mezi levicí a pravicí). Maďarsko, Rumunsko a Bulharsko patřily do skupiny poražených zemí a některé problémy mohly řešit až po uzavření mírových smluv.

Nejtěžší lidské ztráty a nejrozsáhlejší hmotné škody utrpěly Polsko a Jugoslávie, zatímco Bulharsko bylo válečným pustošením postiženo jen málo.

Nepřihlížíme-li k východnímu Německu, bylo hospodářsky nejvyspělejší zemí rodícího se sovětského bloku a zároveň jedinou převážně průmyslovou zemí v této části Evropy, Československo. Maďarsko a Polsko měly agrárně průmyslovou strukturu, zatímco Jugoslávie, Rumunsko, Bulharsko a Albánie byly agrárními zeměmi (Albánie hospodářsky nejzaostalejší zemí Evropy). Ekonomické úrovni odpovídala i sociální a odvětvová struktura obyvatelstva (v průměru celého regionu získávala nadpoloviční část populace obživu ze zemědělství a lesnictví – v Albánii a Bulharsku přes 80 % obyvatel).²⁹

²⁹ SIRUČEK, P., 2007. Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. 1. vyd. Praha: Melandrium. s. 91-92. ISBN 978-80-86175-53-9.

3.1 Hospodářský vývoj centrálně plánovaných ekonomik mezi lety 1949 - 1970

Zhruba v roce 1949, v ovzduší studené války, se ve světovém měřítku dovršilo poválečné mocenskopolitické rozložení sil, které se v dalších 40 letech relativně stabilizovalo.

Sovětský svaz získal hegemonní postavení ve východní polovině Evropy a s výjimkou Jugoslávie upevnil svou kontrolu nad tzv. lidově demokratickými zeměmi.

Porážku Německa přežily za blahovlnného postoje západních velmocí fašistické režimy ve Španělsku a Portugalsku. V roce 1949 byla vyhlášena Čínská lidová republika a prohloubilo se rozdělení Koreje.

V dubnu 1949 vznikl jako vojenskopolitická aliance **Severoatlantický pakt**, doplněný v letech 1954-55 obdobnými pakty pro jihovýchodní Asii (SEATO) a Střední východ (Bagdádský pakt, po vystoupení Iráku pakt CENTO). K těsné vojenské součinnosti přikročil koncem 40.let také sovětský blok, i když ji formálně zakotvil až ve Varšavské smlouvě z roku 1955.

Politické rozdělení světa a hrozba třetí světové války se promítly do hospodářské politiky a rozrušily poválečný systém mezinárodních hospodářských vztahů. Spojené státy a jejich spojenci přistoupili k diskriminačním opatřením v hospodářských stycích s Východem, která se od roku 1948 zostřovala (bojkot dovozu, zrušení celních výhod, zákazy vývozu). Členské státy NATO (s výjimkou Islandu) spolu s Japonskem a Austrálií založily koordinační výbor (COCOM), který měl kontrolovat a regulovat vývoz vojenského materiálu i technologií možného vojenského významu do Sovětského svazu a zemí východního bloku v Evropě.

Vůči Číně plnil obdobnou úlohu CHINCOM. Také země sovětského bloku omezily nebo zastavily po vzájemné dohodě vývoz vybraných výrobků do kapitalistických států. Nejvíce tím bylo postiženo Československo, Polsko a Maďarsko, v jejichž obchodních stycích dominovala po roce 1945 orientace na Západní Evropu a USA.³⁰

³⁰ SIRUČEK, P., 2007. Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. 1. vyd. Praha: Melandrium. s. 144-145. ISBN 978-80-86175-53-9.

4 Ekonomická situace zemí, které přijaly Marshallův plán

Marshallův plán byl důležitou součástí poválečného vývoje západní Evropy. Původně byl nabídnutý všem zemím Evropy kromě Španělska. Na popud Sovětského svazu ale žádný stát východní Evropy Marshallův plán nepřijal. Československo i Polsko sice nejprve s jeho přijetím souhlasili, pod vlivem SSSR od něj ale ustoupili.³¹

Jedním z důvodů proč Amerika byla ochotna pomoci Evropě, byl ten, že nechtěla, aby se opakovala situace po 1. světové válce (Německo bylo vysílené restrikcemi a tím se dostal k moci Hitler). Tento plán měl pozvednout hospodářství evropských zemí. USA si uvědomovaly, že špatná ekonomická situace nahrává komunismu a tím i SSSR. Marshallův plán měl tedy pomoci zlepšit hospodářskou situaci a zamezit rozmáhání komunismu.³²

Marshallův plán byl nakonec uskutečněn v 16 zemích. Největší vliv měl na Velkou Británii, Francii a Itálii. Hlavně byl ale zaměřen na zotavení Německa a na vrácení jeho původního postavení. Tento bod byl přesným opakem toho, čeho chtěl dosáhnout SSSR. Aplikací Marshallova plánu došlo k výraznému prohloubení západní a východní Evropy.³³

V následující části bude přiblížena ekonomická situace Německa, konkrétně SRN, Velké Británie a Francie. Tyto země byly zvoleny proto, že pro ně Marshallův plán znamenal největší rozmach. U SRN znamenal obnovení jejího původního postavení, jak hospodářského tak i politického. Pro Velkou Británii a Francii znamenal upevnění výsadního postavení v západní Evropě.

³¹ Oldřicha Tůma, Československo a Marshallův plán, *Revue Politika*, 6-7, 2007.

³² Michael J. Hogan, *The Marshall Plan: America, Britain, and the reconstruction of Western Europe, 1947–1952*, Cambridge university press, 1987. ISBN 10.2307/1430339. s. 49 – 53.

³³ ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. 2. přeprac. a aktual. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-859-8375-3, s. 163.

4.1 Konference o Marshallově plánu (28.6. – 2.7. 1947) a (12. – 15.7. 1947)

„Konala se v Paříži mezi ministry Velké Británie (E. Bevin), Francie (G. Bidault) a Sovětského svazu (V. M. Molotov). V jejím závěru Molotov odmítl účast Sovětského svazu na Marshallově plánu v podobě, kterou navrhovali Bevin s Bidaultem, tj. vytvoření společných orgánů mimo rámec OSN, které by po dohodě s USA určily rozsah pomoci jednotlivým zemím. Po Molotovově odchodu z Paříže byly Sovětským svazem k odmítnutí Marshallova plánu donuceny i státy v sovětské sféře vlivu (Polsko, Československo ad.).

12. – 15. 1947 se konala po sovětském odmítnutí v Paříži za účasti 16 států západní Evropy. Na konferenci byl ustaven Výbor pro evropskou ekonomickou spolupráci, který byl pověřen jednáním o realizaci Marshallova plánu, který se poté realizoval v letech 1948 – 1952 v rámci Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci.“³⁴

V červnu 1947 vyhlásil ministr zahraničních věcí G.C. Marshall (1880-1859) plán, nesoucí jeho jméno. V červenci se sešli zástupci šestnácti evropských zemí, jež měly o americkou pomoc zájem, a vytvořili Výbor pro evropskou a hospodářskou spolupráci (CEEC), jehož členy se staly všechny demokratické země západní Evropy.

Na jaře 1948 schválil americký Kongres zákon o zahraniční pomoci, jenž ustavil **Program evropské obnovy (ERP)**, řízený **Správou pro hospodářskou spolupráci**. CEEC se mezitím přeměnil na **Organizaci pro evropskou a hospodářskou spolupráci (OECD)**, jejímž úkolem bylo v koordinaci s Úřadem pro hospodářskou spolupráci (ECA) rozdělovat americkou pomoc.

V letech 1948-1952 poskytly USA šestnácti převážně západoevropským státům pomoc ve výši 12,8 miliard dolarů. Marshallův plán znamenal pro Evropu hospodářské oživení.

³⁴ VESELÝ, Z., 2002. Smlouvy, pakty, dohody. 1. vyd. Praha: Epoque. s. 65. ISBN 80-86328-05-8.

4.2 Německo (SRN)

Poválečné Německo se stalo velmi žádanou oblastí. Jednalo se totiž o oblast bohatou na nerostné suroviny ležící v centru západní Evropy a navíc měla přístup k moři. Jak již bylo v předchozí části zmíněno, Německo bylo rozděleno do čtyř okupačních zón. Jedna zóna připadla Sovětskému svazu a zbylé tři pak Velké Británii, Francii a USA. Velká Británie s USA souhlasila, že se Německo musí opět postavit na vlastní nohy, aby se již neopakovala situace po 1. světové válce. Součástí Marshallova plánu byl právě i rozvoj této země.

Západní část Německa, SRN, se od svého vzniku dobře rozvíjela. Její hlavní výhodou oproti NDR byla její poloha. Nacházela se zde velká část hutní, strojírenské i uhelné výroby. Dalším plusem byla pomoc od západních mocností. Tato pomoc spočívala v přijetí Marshallova plánu, jehož cílem byla obnova po válce nejen v Německu, ale i v dalších zemích. Z Marshallova plánu Německu připadlo zhruba 11 % celkové částky. Další výhodou bylo poskytnutí úvěrů od USA a Británie. Do roku 1952 získalo Německo zboží a služby v hodnotě 3 mld. dolarů.³⁵

Pro založení a udržení tržního hospodářství bylo nutné vystavět tři základní pilíře: princip konkurence, stabilní měnový systém podporovaný centrální bankou a sociální řád. První úkolem tedy byla tolik potřebná měnová reforma. Tato reforma proběhla především ve spolupráci se západními spojenci. Hlavním cílem bylo zbavit se nadměrného množství peněz, který vznikl v důsledku již zmiňovaného nedostatku zboží. Měnová reforma se stala základem pro přechod k peněžně tržní ekonomice. Dalším krokem bylo odstranění kontroly cen a skončení s centrálním řízením.³⁶

Měnová reforma představovala odražení od hospodářského dna. Průmyslová výroba na konci roku 1948 zaznamenala nárůst o polovinu a HDP se zvýšil o 15 %.³⁷

³⁵ SIRŮČEK, P. a kol.: *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie*. Melandrium, Praha 2007. ISBN 978-80-86175-03-4, str. 123 – 124.

³⁶ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 118 – 119.

³⁷ Tamtéž s. 121.

V roce 1951 došlo k překročení nejvyšší předválečné úrovně průmyslu a nastalo období značného tempa hospodářského růstu. K tomuto růstu přispěla vysoká zaměstnanost, kvalifikovaní pracovníci, technické postupy a pracovní disciplína. Dalším důvodem bylo i jen velmi malé zatížení ekonomicky vojenskými výdaji.³⁸ Vysoký hospodářský růst dokládá meziroční tempo růstu HDP, které bylo na úrovni 7,9 %.³⁹

Marshallův plán ale nebyla první pomoc od USA. Již v roce 1946 byla západním okupačním zónám Německa poskytnuta pomoc v rámci projektu GARIOA. Tato pomoc byla dokonce vyšší než ta v rámci Marshallova plánu. Projekt GARIOA se týkal výhradně potravinové pomoci a také nafty a hnojiv. Suroviny potřebné pro průmysl dodávány nebyly. Kromě USA Německu pomáhala částečně i Velká Británie, která se zaměřila na svou okupační zónu. V následující tabulce je uvedeno, kolik hmotné pomoci bylo západnímu Německu poskytnuto:

Zdroje pomoci	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	Σ
Civilní dodávky	195	-	-	-	-	-	-	-	195
GARIOA	-	75	237	788	503	177,8	11,9	4	1793
Marshallův plán	-	-	-	142	420	302,6	415,8	114,1	1678
Pomoc VB	264	363	90	32	1	-	-	-	750

Tabulka 4 Hmotná pomoc západnímu Německu v letech 1945 – 1952 (mil. USD)⁴⁰

³⁸ SIRŮČEK, P. a kol.: Hospodářské dějiny a ekonomické teorie. Melandrium, Praha 2007. ISBN 978-80-86175-03-4, s. 123 – 124.

³⁹ CIHELKOVÁ, E. a kol.: USA, Japonsko a SRN. Vybrané ekonomické aspekty a jejich komparace. Vysoká škola ekonomická. Praha 1999, s.104.

⁴⁰ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 117.

I přes hospodářský růst nezaměstnanost klesala pomalu. To bylo zapříčiněno přistěhováním tisíců obyvatel. SRN se dařilo i v oblasti zemědělství. I zde měla opět výhodu oproti NDR, protože převzala oblasti s pokročilejší výrobou, které byly méně zasaženy válkou. SRN se stala představitelem intenzivního a technicky vyspělého zemědělství a to díky mechanizaci a používání chemických prostředků. Hlavním bodem zemědělské výroby byl velké selské závody, ne velkostatky.⁴¹

Faktory, které ovlivnily nastartování německé ekonomiky a její následný vzestup, můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Do vnějších faktorů jistě patří pomoc od západních velmocí v rámci projektu GARIOA a Marshallova plánu. Nesmí se ani zapomínat na válku v Koreji, která byla v letech 1950 – 1953. Začátek této války způsobil celosvětový hospodářský růst a také měl vliv i na Německo, konkrétně na německý vývoz. Německo se zaměřilo na světové trhy, na který chtělo uspět. Do vnitřních faktorů lze zařadit samotnou výhodnou polohu SRN, kvalifikované pracovníky, kterých měla skutečně dostatek. Těžila především z toho, že do SRN uteklo přibližně osm milionů uprchlíků v letech 1945 – 1948. Nesmíme se také zapomenout na tradiční německou kvalitu zboží a také na rozvoj vědy a výzkumu.⁴²

⁴¹ SIRŮČEK, P. a kol.: *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie*. Melandrium, Praha 2007. ISBN 978-80-86175-03-4, s. 124.

⁴² TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 122 – 123.

4.3 Velká Británie

Velká Británie byla vítězem 2. světové války. Ale stejně jako v ostatních zemích zasažených válkou i zde byla ekonomika notně oslabena. Za pomoci USA se poměrně rychle britská ekonomika zotavila, ale další hospodářský vývoj již tak dobrý nebyl. Po skončení 2. světové války, kdy většina zemí západní Evropy zažívala hospodářskou obnovu, britská ekonomika na tom tak dobře nebyla. Zraky politiků se upínali k USA, které žádali o další poskytnutí finančních půjček.

Velká Británie při jednání o Marshallově plánu hrála velmi důležitou roli. Spojené státy ji považovaly za jednu z nejvyspělejších zemí Evropy a určitou roli sehrála i skutečnost, že komunisté v Británii neměli žádné významné postavení.⁴³

Velká Británie získala jednu okupační zónu poválečného Německa. Připadla jí zóna, která ale byla válkou nejvíce zasažena. Tato část neměla dostatek potravin, který jí musel být nějakým způsobem zajištěn. Britská vláda vynakládala značné peněžní prostředky, aby svou okupační zónu udržela při životě. Bylo nemyslitelné, že by tato situace mohla pokračovat i nadále.⁴⁴

⁴³ AMZV ČR, Velvyslanectví ČSR v Londýně. Americká zpráva o situaci v U.K. Londýn 1948. Politické zpráva z 2.března 1948. Č.601/d/48. Sekce 65925.

⁴⁴ JUDT, Tony a Michael J. HOGAN. *Postwar: a history of Europe since 1945*. 2. přeprac. a aktual. vyd. New York: Penguin Press, 2005, xv, ISBN 15-942-0065-3, s. 99.

Jakou celkovou výši finančních prostředků Velká Británie poskytla své okupační zóně, bylo uvedeno v předchozí části. Tato situace nakonec byla vyřešena tak, že tři samostatné okupační zóny se spojily v jednu část a vznikla tak SRN.

Ve srovnání s jinými západními zeměmi zažívala Velká Británie určitou hospodářskou stagnaci. Německá ekonomika měla třikrát vyšší růst HDP. I další státy (např. Francie, Itálie i Rakousko) na tom byly s tempem růstu lépe. Rovněž nárůst objemu exportu byl pouhých 1,8 % oproti Německu nebo např. Itálii, kde byl objem exportu 10 %. I v ostatních západních zemích byl růst exportu daleko vyšší než ve Velké Británii. Hlavní podíl na této situaci měly britské vlády, které nechtěly provést nutné zásahy v průmyslu. Odmítaly dlouhodobé plánování a podporovaly krátkodobé zásahy do ekonomiky.⁴⁵

V průmyslu se tedy Británii příliš nedařilo, opačná situace ale nastala v zemědělství. Tento příznivý vývoj souvisel především se slabým dovozem potravin v důsledku chybějících financí na jejich dovoz.⁴⁶ Britská ekonomika měla velké problémy s platební bilancí. Zatímco před 1. světovou válkou měla výsadní postavení největšího investora do zahraničních cenných papírů, po skončení 2. světové války se stala nejvíce zadluženým státem. K této nepříznivé situaci přispěla ztráta příjmů ze zahraničních investic a příjmy z lodní dopravy.⁴⁷

⁴⁵ WEGS, J a Robert LADRECH. *Evropa po roce 1945*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-702-1507-0, s.85.

⁴⁶ SIRŮČEK, P. a kol.: *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie*. Melandrium, Praha 2007. ISBN 978-80-86175-03-4, s. 119.

⁴⁷ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 80.

Po volbách v roce 1945 došlo ke změně stávající situace. Jak již bylo výše zmíněno, stát nejprve vydával ročně výhled hospodářského rozvoje. V roce 1948 konečně vydal první čtyřletý hospodářský plán. Do tohoto roku proběhlo několik významných akcí: došlo k zestátnění uhelných dolů, plynáren i elektráren. Týkalo se to také určitých částí dopravy a cedulové banky Bank of England. Zestátnění přineslo nižší ceny paliva, energie a dopravních služeb. Na jednu stranu tak obyvatelé získali levnější služby, na druhou stranu takto vzniknuté ztráty musely být kryty státním rozpočtem. Stát rovněž financoval modernizaci znárodněných podniků. Zestátnění pro bývalé vlastníky podniků znamenalo náhrady, které jim byly vypláceny.⁴⁸

Marshallův plán ekonomické pomoci byl převážně tvořen dary. Právě Británie obdržela nejvyšší část a to zhruba čtvrtinu celé částky.⁴⁹

⁴⁸ SIRŮČEK, P. a kol.: *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie*. Melandrium, Praha 2007. ISBN 978-80-86175-03-4, str. 119.

⁴⁹ *The Marshall Plan: History's Most Successful Structural Adjustment Program*. Harvard University, 1991, s. 14.

4.4 Francie

Po skončení války i francouzská ekonomika na tom byla velmi špatně. HDP se pohyboval na stejné úrovni, jako byl v roce 1891 a průmyslová výroba nebyla ani na polovině toho co před válkou.⁵⁰

Francie se snažila využít situace, která po válce nastala, aby překonala určitou zaostalost oproti jiným vyspělým státům. Její snahou bylo provést zásadní ekonomické i společenské změny. Jako hlavní nástroj k dosažení vytyčeného cíle byl zvolen proces znárodnování. Došlo tedy ke znárodnění průmyslových podniků i bank. Zajímavou skutečností je jistě fakt, že státem vlastněné podniky mnohdy dosahovaly vyšší zisků než ty soukromé. Francie se tedy k poválečné situaci postavila tak, že chtěla něco změnit. Chtěla zlepšit své dosavadní postavení a stanovila si k tomu plán. Francouzští politici si velmi dobře uvědomovali, že aby mohli být rovnocennými partnery jiných vyspělých států, musí zlepšit svou ekonomickou situaci. Tento plán byl ještě navíc podpořen pomocí, které se jí dostalo skrze Marshallův plán. Přijetí tohoto plánu nastartovalo růst průmyslu a obchodu. Rozvoj byl zaměřen na těžký průmysl (uhlí a ocel), na energetiku, ale i dopravu a zemědělské strojírenství. Investice do odvětví měly zajistit nárůst výstupu, exportu i produktivity. Tyto investice byly podpořeny velmi dobrými podmínkami pro poskytování bankovních úvěrů, odpisy daní, ale také i podporou úspor. Podle Marshallova plánu bylo Francii přiděleno zhruba 20 % celkové výše pomoci. Zhruba jedna třetina všech investic byla financována právě prostředky, které získala z toho plánu.⁵¹

⁵⁰ ŽÍDEK, Libor. *Dějiny světového hospodářství*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-807-3801-847, s. 251.

⁵¹ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 145 – 146.

Následující tabulka ukazuje srovnání vývoje reálného HDP v některých západních státech Evropy:

Země/rok	1946	1950	1955
Francie	155 326	220 492	274 098
Německo	143 381	265 354	406 922
Velká Británie	331 985	347 850	400 850

Tabulka 5 Reálný HDP v letech 1946 - 1955 (v mil. USD v cenách r. 1990)⁵²

Z tabulky je patrné, že největších nárůstu i v důsledku působení Marshallova plánu dosáhlo Německo. To v roce 1955 dokonce předběhlo i Velkou Británii. I Francie na tom byla velmi dobře. Z těch tří států právě Británie zaznamenala nejmenší vzestup, jak již bylo výše zmíněno.

Zřejmě i s ohledem na rozdělování prostředků poskytnutých Marshallovým plánem zavedla Francie indikativní plánování. Tato forma plánování měla usměrňovat hospodářský vývoj. Rozdíl mezi indikativním a centrálním plánováním je v tom, že centrální plánováním je nařízené a musí se plnit. Indikativní plánování je pouhým doporučením a nikoho nenutí ke splnění stanovených cílů.⁵³

⁵² Tamtéž, s. 147.

⁵³ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 147.

5 Úspěch Marshallova plánu

V období aplikace Marshallova plánu došlo k ekonomickému obnovení Evropy. V roce 1949 francouzský průmysl i zemědělství bylo na vyšší úrovni než v roce 1938. I v ostatních zemích, které Marshallův plán přijaly, došlo k obnovení hospodářství. V některých zemích došlo k obnově ještě dříve (v roce 1947), takže nelze jistě říct, že pro ně byl tento plán klíčový. Nicméně alespoň částečně pomohl k udržení nastartovaného růstu.⁵⁴ Dalším důvodem k tak brzkému vzpamatování mohl být i ten, že vlády již víceméně počítali s finanční pomocí, kterou jim měl tento program zajistit. Jak se zlepšilo hospodářství během Marshallova plánu, ukazuje následující tabulka. Údaje v tabulce jsou porovnávány k předválečnému období, k roku 1938:

Rok	Průmyslová výroba	Zemědělská výroba
1947	87 %	86 %
1948	98 %	97 %
1949	110 %	104 %
1950	122 %	110 %
1951	134 %	114 %

Tabulka 6 Průmyslová a zemědělská výroba zemí, které přijaly Marshallův plán⁵⁵

Tabulka ukazuje, že v roce 1949 již účastníci Marshallova plánu předčili úroveň průmyslové i zemědělské výroby, které dosahovali v období před válkou.

⁵⁴ JUDT, Tony a Michael J. HOGAN. *Postwar: a history of Europe since 1945*. 2. přeprac. a aktual. vyd. New York: Penguin Press, 2005, xv. ISBN 15-942-0065-3, s. 96.

⁵⁵ ŽÍDEK, Libor. *Světové hospodářství* [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. Distanční studijní opora. ISBN 80-210-3407-6, s. 71.

Následující tabulka ukazuje průměrná roční tempa růstu HDP zemí, které byly účastníky Marshallova plánu.

Země	1949 - 1954	1954 - 1959
SRN	8,4	6,6
Rakousko	5,7	5,7
Itálie	4,8	5,6
Švýcarsko	5,7	4,6
Nizozemsko	4,9	4,1
Francie	4,8	4,1
Norsko	4,2	2,7
Dánsko	3,7	3,4
Belgie	3,7	2,5
Velká Británie	2,7	2,3

Tabulka 7 Průměrná roční tempa růstu HDP (v %)⁵⁶

⁵⁶ TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv. ISBN 978-80-7400-002-7, s. 121.

5.1 Marshallův plán ve srovnání s RVHP

Dalo by se říct, že RVHP vznikla natruc Marshallově plánu. Marshallův plán byl nabídnut i Sovětskému svazu a ten jeho nabídku vážně zvažoval. Byl si vědom toho, že potřebuje pomoc pro zotavení z poválečných škod. Na druhou stranu se zřejmě dost obával, že Spojené státy rozšíří svůj vliv a pomoc podpoří nekomunistické politické strany. Další překážkou byla i plánovaná pomoc okupačním zónám Německa. Jeho obava z rozšíření vlivu nakonec převážila hospodářské výhody, které by jim účast na Marshallově plánu poskytla. Sovětský svaz nejen že odmítl účast na jednáních, ale to samé právě na popud SSSR učinily i ostatní východní země Evropy.

Při srovnání Marshallova plánu a RVHP šlo vlastně v obou případech o investici do budoucna. Ale zatímco USA svým plánem chtělo pomoci Evropě, aby se postavila na vlastní nohy a zotavila se z poválečných škod. Sovětský svaz si chtěl upevnit svou vedoucí pozici a konkurovat Spojeným státům.

Nelze jistě říct, že Marshallův plán byl nejlepší možnou volbou pro poválečnou Evropu. Mnozí odborníci říkají, že to nejlepší na něm bylo to, že trval tak krátce a země si tak na pomoc nestihly zvyknout.⁵⁷

⁵⁷ 60. výročí Marshallova plánu. *Česká televize* [online]. 2007 Dostupné z:<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/6969-60-vyroci-marshallova-planu/>

Následující tabulka ukazuje srovnání, jakého HDP dosahovaly některé země, které plán přijaly a dva státy, které se staly součástí RVHP.

Země/rok	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Francie	155 326	168 330	180 611	205 174	220 492	234 074	240 287
Německo	143 381	161 011	190 695	223 178	265 354	289 679	314 794
Velká Británie	331 985	327 044	337 376	349 955	347 850	358 234	357 585
ČSR	-	-	38 108	40 218	43 368	44 159	45 630
SSSR	332 727	369 903	420 555	465 631	510 243	512 566	545 792

Tabulka 8 Hrubý domácí produkt vybraných zemí (v mil. USD)⁵⁸

Níže uvedená tabulka ukazuje tempo růstu HDP ve vybraných zemích.

Země/rok	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Francie	52,05	8,37	7,30	13,60	7,47	6,16	2,65
Německo	-52,29	12,30	18,44	17,03	18,90	9,17	8,67
Velká Británie	-4,34	-1,49	3,16	3,73	-0,60	2,99	-0,18
ČSR	-	-	-	5,54	7,83	1,82	3,33
SSSR	-0,28	11,17	13,69	10,72	9,58	0,46	6,48

Tabulka 9 Průměrné tempo růstu HDP (v %) (vlastní zpracování)

⁵⁸ Maddison Historical GDP Data. *World economics* [online]. Dostupné z: <http://www.worlddeconomics.com/Data/MadisonHistoricalGDP/Madison%20Historical%20GDP%20Data.efp>

6 Obnova hospodářství ve světě

Nejsilnější hospodářskou mocností světa zůstaly i po druhé světové válce Spojené státy americké. V roce 1945 převyšovala jejich průmyslová výroba více než dvakrát úroveň z let 1935-1939. USA ovládaly polovinu světové těžby uhlí, dvě třetiny výroby nafty a více než polovinu produkce elektřiny. Dominovali ve světovém strojírenství, včetně výroby lodí, letadel, automobilů, zbraní, obráběcích strojů a chemikálií. Držely 80 % veškerých světových zlatých rezerv, vlastnily monopol na atomovou bombu. V menší míře vydělaly na válce i další státy, jejichž území rovněž nezasáhly boje (země Britského společenství národů a několik latinskoamerických států).

K hospodářsky oslabeným zemím nepatřily jen státy, které prohrály válku (zejména Německo a Japonsko), ale takřka celá Evropa a východní Asie. Válkou vyčerpaným americkým spojencům i protivníkům nezbylo nic jiného než vedoucí roli USA v obnově světové ekonomiky akceptovat. Všechny státy potřebovaly americkou pomoc, ať už bezprostředně po skončení bojů, kdy se jednalo o jejich holé přežití, tak později, kdy vůdčí role Spojených států byla dále posílena vznikem mezinárodních hospodářských organizací, nezbytných pro nastartování ekonomiky válkou zdevastovaných zemí.

Než Američané začali budovat nový světový hospodářský řád, museli zorganizovat okamžitou humanitární pomoc trpící Evropě. V organizování „první pomoci“ sehrála významnou roli Organizace spojených národů, založená na konferenci v San Francisku (duben-červen 1945).

V letech 1945-1946 proudily do Evropy finance, potraviny, oblečení, zdravotnické potřeby a další nezbytné prostředky prostřednictvím UNRRA. V letech 1945-1947 vydaly Spojené státy, které tyto projekty z velké části platily, na obnovu Evropy čtyři miliardy dolarů. Další tři miliardy dolarů poskytly ostatním zemím světa. Po roce 1947 navázaly na práci UNRRA Mezinárodní organizace pro pomoc uprchlíkům, Světová zdravotnická organizace a další specializované agentury OSN.

O uspořádání poválečného světového hospodářství se jednalo již v průběhu války. V roce 1941 F.D. Roosevelt a britský premiér W. Churchill v tzv. Atlantické chartě deklarovali, že poválečná ekonomika bude založena na „multilaterálních světových obchodních organizacích“. Zásadní jednání o budoucím systému světového hospodářství ale proběhlo až v roce 1944 na mezinárodní konferenci v Bretton Woods. Delegáti, jimž dominovali finančníci ze Spojených států a Velké Británie, se zabývali především problémem zachování měnové stability protože velké měnové výkyvy totiž mohly zastavit volný pohyb obchodu. Američané a Britové si uvědomovali, že na rozdíl od národních ekonomik postrádá mezinárodně řízený obchod ústřední „vládu“, jež by vydávala a usměrňovala měnu. V minulosti se tento problém řešil prostřednictvím tzv. zlatého standardu. Finančníci v Bretton Woods se však domnívali, že toto opatření není pro poválečné hospodářské uspořádání vhodné. Místo toho vytvořili systém pevných devizových kurzů, řízených několika nově založenými mezinárodními organizacemi, které používaly jako rezervní měnu americký dolar. Ten v mezinárodním finančním systému de facto přejali roli tzv. zlatého standardu a stal se světovým platidlem.

Delegáti se na bretton-woodské konferenci dohodli na založení dvou institucí (obě začaly pracovat v roce 1946), které měly zodpovídat za realizaci dohodnutých cílů : Mezinárodního měnového fondu (IMF) a Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (IBRD). V roce 1947 byla v Ženevě podepsána ještě Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT). Klíčovou roli v budování IMF sehráli britský ekonom J.M. Keynes (1883-1946) a Američan H.D. White (1892-1948). Hlavním cílem Mezinárodního měnového fondu bylo držet pod kontrolou inflaci. IBRD měla podporovat světový obchod a financovat poválečnou rekonstrukci Evropy. Pro tyto účely disponovala deseti miliardami amerických dolarů.

Většina vlád, jejichž zástupci se účastnili jednání v Bretton Woods, přijaté dohody ratifikovala. Očekávalo se, že národní měnové rezervy, doplněné úvěry IMF, budou k pokrytí dočasné nerovnováhy platební komise stačit. Zatímco poválečná světová ekonomika trpěla velkým nedostatkem dolarů, samotné USA měly ohromné přebytky kapitálových rezerv, jež se navíc neustále zvyšovaly. K nastartování světové ekonomiky bylo nezbytné, aby dolar „opustil americký kontinent“ a stal se „dostupným pro mezinárodní využití“.

Americká vláda se proto rozhodla pomoci obnově Evropy nejen půjčkami, ale také dary.⁵⁹

⁵⁹ STELLNER, F., 2006. Hospodářské dějiny (16. – 20. Stol.). 1. vyd. Praha: Oeconomica. s. 87. ISBN 80-245-1141-X.

6.1 Jak USA vydělaly na druhé světové válce

Druhá světová válka přišla pro Ameriku jako na zavolanou. Nový ozbrojený konflikt na půdě starého kontinentu byl tím nejlepším, co mohlo právě rodící se světovou velmoc potkat.

Nový americký prezident, kterým se stal po Hooverově katastrofální volební porážce Franklin Delano Roosevelt, zprvu váhal, zda se má Amerika znovu vojensky angažovat v evropských sporech. Nakonec tak učinil a Spojené státy se staly prakticky jedinou zemí, která měla z druhé světové války politický i ekonomický prospěch.

Znovu se opakoval známý příběh – Američané válku nechtěli a nevyvolali, nakonec na ní však vydělali víc než kdokoli jiný.

Ekonomický útlum způsobený velkou hospodářskou krizí definitivně skončil, hospodářství opět rostlo – vlastně již před vypuknutím války – ohromujícím tempem, události rýsující se na horizontu mezinárodní politické scény pobízely ještě k většímu spěchu. Skepse Američanů vůči vlastnímu systému, vyvolaná burzovním krachem a masovou nezaměstnaností koncem dvacátých a počátkem třicátých let, byla najednou tatom. **Válka v Evropě se stala bezprostředním podnětem k nejmohutnějšímu vzestupu USA v amerických dějinách.** Přejít z mírového na válečné hospodářství měl za následek sto procentní využití kapacit oceláren, které ležely do té doby ze dvou třetin ladem.

Rozhodnutí vlády z roku 1940, že americká vojenská se musí rozšířit téměř na dvojnásobek, představovala pro těžký průmysl další mohutnou injekci.

Ekonomika pracovala na tak vysoké obrátky, že některá odvětví začala pociťovat nedostatek pracovních sil. Stále více mužů opouštělo své domovy, aby se z nich stali průmysloví dělníci nebo aby vstoupili do armády. Nezaměstnanost nejprve klesala a pak úplně zmizela.⁶⁰

⁶⁰ STEINGART, G., 2008. Globální válka o blahobyt. 1. vyd. Praha: Knižní klub. s. 64-65. ISBN 978-80-242-2301-8.

6.2 Evropská integrace

Jako nejsilnější ekonomická a vojenská věťová velmoc vyšly z války Spojené státy americké, které však mohly svůj vliv uplatnit jen v západní části kontinentu. Postavení USA v Evropě zesílilo poté, co Trumanova vláda připravila v letech 1947-1948 velkorysý program finanční podpory, tzv. Marshallův plán. Významná část americké pomoci, která pomohla „nastartovat“ evropské hospodářství, směřovala i do Německa (budoucí SRN). Američané a jejich spojenci se tak nedopustili stejné chyby jako po skončení první světové války, kdy se ekonomicky vyčerpané a vysokými reparacemi zatížené Německo stalo zdrojem nestability, vrcholící nástupem totalitního režimu, který svět zatáhl do zničující války.

V počátcích evropské integrace sehrál klíčovou roli tzv. Schumanův plán (1950). Jeho skutečným autorem a hlavním propagátorem „evropské myšlenky“ byl francouzský ekonom a politik Jean Monnet (1888-1979). Francie vnímala tento projekt jako možnost mít pod dohledem hospodářství svého rivala – Německa. Spojení hutního a důlního průmyslu obou zemí mělo zabránit válce. Pro spolkovou vládu, již vedl po válce dlouhou dobu Konrad Adenauer (1876-1967), představovala případná spolupráce cestu z politické izolace. Velká Británie zaujala k návrhu rezervovaný postoj a trvala na uchování své suverenity a na hospodářské i vojenské orientaci na USA. K dalším významným osobnostem podporujícím tuto myšlenku patřily například Alcide de Gasperi (1881-1954), Paul-Henri Spaak (1899-1972) a další.⁶¹

⁶¹ STELLNER, F., 2006. Hospodářské dějiny (16. – 20. Stól.). 1. vyd. Praha: Oeconomica. s. 95. ISBN 80-245-1141-X.

Závěr

V úvodu jsem si stanovil, že bych rád porovnal rozdíly mezi zeměmi, které po 2. světové válce přijaly Marshallův plán a zeměmi, které se staly součástí RVHP.

Nelze asi jednoznačně tvrdit, který z poválečných programů byl za dané situace ekonomicky výhodnější ale faktem zůstává, že zatímco Marshallův plán byl víceméně skutečnou formou ekonomické pomoci, RVHP mělo spíše za úkol upevnit výhradní postavení a politickou moc SSSR v Evropě.

Rád bych uvedl, že vyhledávání relevantních materiálů pro dané téma bylo až překvapivě obtížné, protože poměrná většina těchto materiálů byla psána množstvím zahraničních autorů, kteří danou tematiku pojímali spíše jako inspiraci pro své vlastní názory, nikoli historicky podložená fakta.

Práce rozhodně není stoprocentně tak, jak jsem si na začátku předsevzal a určitě mohla být delší a propracovanější, nicméně jsem si jistý, že jsem ji napsal dle svých aktuálních možností a znalostí.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých zdrojů

AMZV ČR, Velvyslanectví ČSR v Londýně. Americká zpráva o situaci v U.K. Londýn 1948. Politické zpráva z 2.března 1948. Č.601/d/48. Sekce 65925

CIHELKOVÁ, E. a kol.: USA, Japonsko a SRN. Vybrané ekonomické aspekty a jejich komparace. Vysoká škola ekonomická. Praha 1999. Brož.

HEITZER, Heinz, et al. DDR, Werden und Wachsen. 2. vyd. Berlin : Dietz, 1977. 576 s. ISBN: 9783880123403

JÁGEROVÁ ONDRÁČKOVÁ. *Středoevropské politické studie* [online]. 2009. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=359>

JUDT, Tony a Michael J. HOGAN. *Postwar: a history of Europe since 1945*. 2. přeprac. a aktual. vyd. New York: Penguin Press, 2005, xv, ISBN 15-942-0065-3.

KAPLAN, K., 2002. Rada vzájemné hospodářské pomoci. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0417-5.

KRÁTKÝ, K., 2010. Marshallův plán. Příspěvek ke vzniku studené války. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-185-4.

KRPEC, O., 2012. Evropa ve světové ekonomice. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6146-0.

KUKLÍK, J., 2010. Osvobozené Československo očima britské diplomacie. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1849-4.

KUKLÍK, J., 2010. Znárodněné Československo. 1. vyd. Praha: Auditorium. ISBN 978-80-87284-12-4.

Michael J. Hogan, *The Marshall Plan: America, Britain, and the reconstruction of Western Europe, 1947–1952*, Cambridge university press, 1987. ISBN 10.2307/1430339.

Národní shromáždění republiky Československé 1948, 106. Vládní návrh, Zákon o prvním pětiletém plánu hospodářského rozvoje Československé republiky (zákon o pětiletém plánu), I. zasedání, I. volební období, in: NA, f.KSČ-ÚV-02/1, zápis č. P44/32.

- NOVE, Alec. *An economic history of the USSR, 1917-1991*. 3rd ed. New York, N.Y., USA: Penguin Books, 1992, 473 p. ISBN 01-401-5774-3.
- PANOCHA, V. G., 2002. *Jalta 1945*. 1. vyd. Praha: Akropolis. ISBN 80-7304-024-7.
- PŮLPÁN, Karel. *Nástin českých a československých hospodářských dějin do roku 1990*. Praha, 1992.
- SIRUČEK, P., 2007. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie*. 1. vyd. Praha: Melandrium. ISBN 978-80-86175-53-9.
- STELLNER, F., 2006. *Hospodářské dějiny (16. – 20. Stol.)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica. ISBN 80-245-1141-X.
- STEINGART, G., 2008. *Globální válka o blahobyt*. 1. vyd. Praha: Knižní klub. ISBN 978-80-242-2301-8.
- The Economy. [online] Dostupné na <http://countrystudies.us/germany/134.htm>.
- TOMEŠ, Zdeněk. *Hospodářská politika: 1900-2007*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008, xiv, 262 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-002-7.
- VYKOUKAL, Jiří P, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku, 1944-1989*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000, 860 p. ISBN 80-859-8382-6.
- VESELÝ, Z., 2002. *Smlouvy, pakty, dohody*. 1. vyd. Praha: Epoque. ISBN 80-86328-05-8.
- VESELÝ, Z., 2000. *Světová politika 20. století v dokumentech (1900 – 1945)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. ISBN 80-245-0033-7.
- VESELÝ, Z., 2001. *Světová politika 20. století v dokumentech (1945 – 1990)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. ISBN 80-245-0145-7.
- WEBER, H., 2003. *Dějiny NDR*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny. ISBN 80-7106-558-7.
- WEGS, J a Robert LADRECH. *Evropa po roce 1945*. Vyd. 1. Překlad Radka Edererová. Praha: Vyšehrad, 2002, 371 s. Dějiny Evropy (Vyšehrad). ISBN 80-702-1507-0.

ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. 2. přeprac. a aktual. vyd. Praha: Libri, 1999, 559 s. ISBN 80-859-8375-3.

ŽÍDEK, Libor. *Dějiny světového hospodářství*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 397 s. ISBN 978-807-3801-847.

ŽÍDEK, Libor. *Světové hospodářství* [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, 184 s. Distanční studijní opora. ISBN 80-210-3407-6.

60. výročí Marshallova plánu. *Česká televize* [online]. 2007 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z:<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/6969-60-vyroci-marshallova-planu/>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Michal Markup

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma studia: kombinované

Název práce: Vliv 2. Světové na ekonomiku v Evropě

Rok: 2015

Počet stran : 45

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů : 19

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů : 5

Počet internetových zdrojů: 2

Vedoucí práce: PhDr. Aleš Bříza